

Inleiding

De aantrekkingskrachten en verborgen charmes van de kille Arctische vlakten zijn moeilijk te omschrijven. Het gaat om intense, innerlijke gevoelens, en om die correct te omschrijven, schiet onze taal dikwijls tekort. Na een eerste bezoek aan deze gebieden kunnen zich twee tegenovergestelde gevoelens aandienen: een intense fascinatie voor de oneindigheid, of een intense aversie voor de leegte... Ik viel voor het eerste, zonder duidelijk te weten waarom. Een onverklaarbare verslaving om jaarlijks in primitieve omstandigheden schijnbaar nutteloze risico's te nemen.

Het woord Arctisch komt van het oud-Griekse 'beer' of 'arktos'. Deze naam werd gekozen omdat de Ursa major en de Ursa minor, de Grote en de Kleine Beer, gans het jaar zichtbaar zijn in het Noordelijk halfrond. Astronomisch gezien wordt de grens van het Arcticum gevormd door de Noordpoolcirkel op 66°33' Noorderbreedte, de plaats waar de zon niet ondergaat om middernacht tijdens de zomer solstice. Botanisch gezien is het Arctisch gebied de boomgrens, maar deze grens varieert echter van streek tot streek naargelang de temperatuur en het klimaat.

Arctische gebieden bezitten een geheimzinnigheid en magische krachten die aantrekkelijk of afstotend zijn, doch steeds indrukwekkend blijven, vanwege het besef van nietigheid dat opkomt in de onmetelijke uitgestrektheid. In de toendra wordt een EGO

snel een ego, zeer klein en nederig. Wanneer gevaar dreigt, het vermoeden van een grizzly in een bos, sporen van ijsberen, overheersen angst en buikkrampen: enkel elementaire basisinstincten overleven, gevoelens waarmee we in de prehistorie dagelijks mee leefden. Het paleo wordt realiteit.

Eenmaal maakte ik een verlamrende angst mee, in 1993 tijdens de beruchte GR 20 in Corsika. We zaten in de bergen, en zagen in de verte de zwarte rookpluimen van een maquisbrand. Vliegtuigen vlogen laag boven ons, om het vuur te blussen. Ik verstijfde van angst, kon niet meer bewegen. De geur van het vuur, samen met het niet weten wat te doen om aan de vuurdood te ontsnappen, maakte van dit kortstondig moment een bijna eeuwigdurende gebeurtenis. Alles verliep in vertraagd tempo, als in een slow-motion film. Is dit de naderende dood, het voor eeuwig stollen van het laatste moment?

Een eerste reis boven de Poolcirkel zal niemand onberoerd laten: verslaving of walging voor de enorme saaiheid en eentonigheid van dit Arctische bestaan zullen overheersen.

Je pense, donc je suis, donc je serai.

Je pense, en attendant l'impensable.

Patrick Mullie

Of er nu adoratie of diepe afkeer komt voor de onmetelijke uitgestrektheid en troosteloosheid, enkel en alleen een innerlijke rijkdom zal helpen om te overleven in een dergelijk milieu. Men zal zijn grenzen ontdekken, wat niet altijd een leuke ervaring zal zijn... Ik vond er veel: uitdagingen, uithoudingsvermogen, levensdoelen en pure vriendschap die standhield, zelfs in de moeilijkste omstandigheden.

De boomgrens is eveneens een culturele grens: Inuit leven in de toendra, terwijl de Dene indianen in de Canadese bossen rondliepen. Hetzelfde zal je terugvinden in Siberië: Nenets in de toendra en Komi in de bossen. Het blijfengebruiken van traditionele voeding is trouwens voor deze volkeren meer dan een eetgewoonte: via hun voedingspatroon bevestigen ze hun culturele identiteit. Het respecteren van ancestrale eetgewoonten is een manier om zich te differentiëren in deze globaliserende wereld.

Quaesivit arcana poli, videt Dei.

Ik zocht de polen en vond God. Mooie zin, maar als overtuigd agnost die waarschijnlijk nooit zal vinden of weten, sloot ik per definitie het vinden van God of andere mystieke krachten of ervaringen in het Hoge Noorden niet uit. Als agnost vreesde ik echter nooit te weten, maar had het zoeken dan enig zin? Het complement van God is niets. Rationeel gezien zal het steeds moeilijk blijven om het begrip ‘niets’ volop te begrijpen en te aanvaarden. Het is tegenstrijdig met ons bewustzijn. We houden niet van niets... Maar is het concept God beter?

Het boek "Erebus: The story of a Ship" van Michael Palin is, alvorens naar het Hoge Noorden te trekken, een aanrader. Het verbaalt over de desastreuze Franklin expeditie, met meer dan 100 doden. Daarnaast duurde het wel 10 jaar voordat men goed en wel wist wat er gebeurd was. De HMS Erebus en de HMS Terror vertrokken in 1845 naar het Noord-Canadees archipel op zoek naar de Noord-West doorvaart naar China. Beide schepen hadden reeds een legendarische tocht achter de rug in de Zuidpool met de legendarische James Clark Ross. Opmerkelijk is dat de HMS Erebus in september 2014 terug gevonden werd, in ondiep water op de arctische

zeebodem. Het boek bevat eveneens foto's (Daguerreotypes) van de officieren, een nostalgische blik in de tijd. Wetend hoe het afliep kunnen deze foto's enkel medelijden opwekken.

Mijn jaarlijkse trektochten in de onmetelijke toendra benadrukten telkens opnieuw mijn pijnlijke oneindige nietigheid in het geheel van het bestaan. Deze tochten waren terugkerende retraites, pure bezinningsmomenten in primitieve en harde omstandigheden die onze permanente kwetsbaarheid benadrukten. Iets wat we in onze moderne maatschappij verbergen achter fanatiek consumptiegedrag. Ons bestaan is zo broos, ondanks de materiële perfecte omgeving waarin we leven, een omgeving die ons doet vergeten dat alles aan een zijden draadje hangt. Een verkeerde steen tijdens je trektocht, uitglijden op vochtige wortels en het avontuur eindigt, het drama kan beginnen. Leven wordt snel overleven.

De grote heerser van de toendra is geen enorm bloeddorstig dier, maar de mug! Miljarden muggen zoeken bloed. In Finland alleen al vliegen er 38 soorten rond. Alleen de wijfjes zijn bloeddorstig, mannetjes zijn vredelievend en voeden zich met de nectar van de bloemen. Na de bloedmaaltijd zoeken de wijfjes een plaats om eitjes te leggen, toekomstige nachtmerries van een volgend zomerseizoen.

Pure vriendschap vond ik er eveneens, het soort oprechte vriendschap dat zelfs in moeilijke omstandigheden standhoudt. Elkaars tekortkomingen accepteren schept een band voor het leven door de onvergetelijke momenten die we samen meemaakten.

*'k Heb menig menig uur bij u
gesleten en genoten,
en nooit en heeft een uur met u
me een enklen stond verdrotten.
'k Heb menig menig blom voor u
gelezen en geschonken,
en, lijk een bie, met u, met u,
er honing uit gedronken;
Guido Gezelle*

God vond ik niet in de toendra, wel een deel van mezelf dat ik waarschijnlijk niet achter een bureau of op een strand zou hebben ontdekt. Godvruchtigen zullen stellen dat het goddelijke juist in iemand zelf zit: jezelf vinden is God vinden. Zo kan je het natuurlijk altijd uitleggen... In de toendra leerde ik mijn immense tekortkomingen te aanvaarden, en vond ik eveneens kwaliteiten; kortom, al het noodzakelijke om een evenwichtig en waardig leven te leiden... of te lijden?

Een eerste Arctische ervaring in Noord-Zweden is mij altijd blijven achtervolgen. Na een lange stapdag lag ik te rusten in mijn tent. In het midden van een typische Zweedse zomernacht maakte een mij onbekende oudere man in een tent naast mij zijn laatste ogenblikken mee ten gevolge van hartproblemen. Machteloos hoorden we zijn doodstrijd aan. Ik was een beginnende toendraloper, arrogant en ambitieus. Hij was een ervaren avonturier wiens weg hier ophield. Ik ken zijn naam niet, noch zijn achtergrond, maar ik had het eigenaardig gevoel dat hij mij de fakkel doorgaf... In de onmetelijke toendra, zonder begin en zonder einde, werd hij één met zijn geliefde terrein, voor eeuwig en altijd.

*Les aventuriers ne meurent jamais, ils disparaissent, ils s'évanouissent.
Paul-Emile Victor*

Dertig jaar later denk ik nog aan deze man. Misschien was ik hem, die mezelf tegenkwam door een merkwaardige kromming van ruimte-tijd?

Trektochten in de toendra betekenen letterlijk leren omgaan met het minimum op materialistisch vlak. Deze bevrijding laat toe om je met de essentie bezig te houden: jezelf en de anderen. Een doodgewone douche na dagen van trekken, drinken na uren zonder water – zeer eenvoudige dingen die in het dagdagelijks leven weinig betekenen en routineus worden uitgevoerd, zijn op trektocht een weelde.

Leren leven en genieten van minder, een contradictie in onze op consumptie gerichte maatschappij, waar kopen en consumeren onze tijdelijkheid doet vergeten.

Mijn eerste trektocht was in 1973, van Izel aan de Semois tot Bouillon. We waren met zijn vieren, de twee jaar oudere Karel en Alain, en leeftijdsgenoot Ben. We wilden de Semois volgen, wat op kaart vrij eenvoudig leek, maar op terrein oneindig moeilijker: door iemand zijn tuin trekken werd niet geapprecieerd... Onze uitrusting van toen is nu ondenkbaar. We liepen rond met overschotten uit echte Stock Americains die na Wereldoorlog II ontstaan waren om oorlogsmateriaal te verkopen. De voeding was eenvoudig: brood en soep 's middags en 's avonds, gereed gemaakt op houtvuur. Eten maken duurde toen uren... Bij de start van de tocht was ik zo fier, ik had nieuwe legerschoenen gekregen van mijn oom... na een paar dagen had ik geen voeten meer. We sliepen op opblaasbare luchtmatrassen, staken zoveel handdoeken en T-shirts tussen de leren riemen van de rugzak en het lichaam dat de rugzak lichter werd. We hadden soms geluk: een trouwfeest in Herbeumont, de mensen kregen medelijden met ons, en we mochten mee eten. We waren 15, zo vrij en zo gelukkig. We waren dronken, vier man in een duister café met als enige plaat

A Whiter Shade Of Pale van Procol Harum. Vijftien, een gans leven voor ons, maar dit beseften we niet, we zaten in onze donkere, sombere puberdepressie die we probeerden te verdringen met alcohol. De echte, diepe, hopeloze zwartgalligheid, die wegebde met het alcoholgehalte in het bloed, om plaats te maken voor agressiviteit. Verzuipen in liters alcohol van existentiële onzekerheid. Ik loop nu opgewekter rond, met het grootste deel van mijn leven achter mij... eigenaardig.

Zelden is het contact met de natuur zo innig en intens als op trektocht: je leeft permanent buiten, zelfs bij slecht weer. Na een ganse dag regen doen een paar zonnestrallen wonderen, zelfs meer plezier dan een briefje van 50 euro. Ik heb mensen zien afzien op hellingen, in de modder, omgeven door een wolk van muggen. Ik heb vooral mensen zien breken door de regen. Trektochten vormen een brutale terugkeer naar vergeten primaire levensomstandigheden.

Ik ben te laat geboren. Ik ben van 1958, toen de grote avonturen op onze planeet al op hun einde liepen. Ik ben geen romanticus die vind dat vroeger alles beter was: het Bokrijksyndroom is mij vreemd. Een avontuurlijk leven was vroeger uitzonderlijk en gevaarlijk, dikwijls eindigend met de dood. Het was dikwijls geen bewuste keuze, maar een verplichting. Mensen werden minder oud, maar het leven was intens, elke dag; en dat juist omdat het minder lang duurde... Ons mooie en veilige levens gaan eigenlijk meer samen met depressies en doelloosheid. 'Waarom ga je naar Spitsbergen, het is er gevaarlijk?', vroeg men mij dikwijls. Juist daarom, omdat het gevaarlijk is, om dat intense gevoel van angst en onzekerheid te kennen, *semper altius*. Dit is puur een kwestie van levensfilosofie, niet van verlofkeuze.

De zon komt op, net boven de horizon, en schijnt op de sneeuwvlakten aan mijn voeten. De lucht is helder en blauw, het is fris. Ik luister naar de Zesde Symfonie van Beethoven, de "Pastorale". Een gevoel van eeuwigheid overvalt mij, alsook een gevoel van intense spijt om dit enig moment niet te kunnen vasthouden. Wat het dan ook weer zinloos zou maken: de tijdelijkheid maakt het zo angstaanjagend uniek. Mijn ogen worden vochtig, deels uit zelfmedelijden bij het besef dat het leven langzaam maar zeker overgaat, en dat dit unieke palet aan kleuren en gevoelens onherroepelijk zal verdwijnen in een oceaan van duisternis en kilheid. Het leven is een eiland van schoonheid in een oceaan van onbekendheid. Je spoelt aan, komende van Nergens, je steekt het eiland over, en verdwijnt weer in de Zee van Nergens.

Het pure geluk zit in admiratie van het mooie om ons heen, met alle besef van het tijdloze van het landschap, en de tijdelijkheid van ons bewustzijn. We zijn de enige wezens bewust van ons tijdelijkheid, bron van zoveel angsten en nochtans essentieel in het besef van hoe uniek de wereld en onze positie zijn.

Als kind droomde ik al van avonturen, van lichamelijke en geestelijke ontsnappingen uit de dagelijkse sleur van de school, de bus, eten, slapen... Met vrienden sprongen we 's morgens vroeg uit het raam van de ouderlijke villa in Hoegaarden en trokken we naar de Grote Gete, een kilometer verder. Uiteraard hadden we een tas mee, met boterhammen, pen, papier en een namaakgeweer.

Het laatste diende om ons te beschermen tegen de lokale wilden, in de streek van Hoegaarden... Bij ochtendgloren, gewapend met grote stokken, sloegen we de wildernis aan brandnetels stuk om de Grote Gete te bereiken. Mooie tijd, we waren acht jaar. Met onze benen vol rode uitslag van de brandnetels aten we onze

boterhammen op, zo fier, alsof we de bronnen van de Nijl bereikt hadden, en intussen smeerden we onze benen in met speeksel tegen het branderig gevoel. Jaren later kwamen de Hoge Venen aan de beurt, eerst in de zomer, nadien in de herfst en dan de winter! Wildkamperen was verboden, maar het maakte het avontuur zo spannend, zeker toen er nog geen loopplankjes waren over de moerassige stukken. Zigzag lopend vorderden we langzaam in de modder. Alles leerden we daar: kaartlezen, kompas lopen, oriëntatie zonder gps en vooral het organiseren van tochten. Ik zal mijn toenmalige scoutsleider Peter nooit vergeten. Hij was onderofficier bij de para-commando's en deed ons dromen van avonturen.

Om dit boek te schrijven bezocht ik vele bibliotheken in Arctische gebieden. Ik denk aan de bibliotheken in Rovaniemi in Finland en vooral in Ilulissat in Groenland. Deze laatste bibliotheek bevat een zeer rijke collectie aan verslagen van Arctische reizen, verzameld in het knusse huisje van Knud Rasmussen met zicht op de Disko Bay, waar ooit de schepen van Franklin voor het laatste gezien werden in de negentiende eeuw, alvorens te verdwijnen in een groot mysterie.

Veel oorspronkelijke boekexemplaren zijn gesigneerd door auteurs zoals Amundsen, Nansen en anderen. Vergeeld papier bewaart voor altijd de verhalen van heroïsche tochten, van de grote uitdagingen en heldendaden uit de mensheid.

De enorme, massale belangstelling voor Arctische avonturen tijdens de negentiende en twintigste eeuw verdween volledig na de Tweede Wereldoorlog. Vandaag de dag kan iedereen het Hoge Noorden verkennen, in vrij goede omstandigheden. Dergelijke banalisering mag ons niet doen vergeten dat velen in vorige eeuwen op vrij jonge leeftijd en op zeer afschuwelijke wijze stierven. De dood was zelden plots en onverwacht, maar het gevolg van een langzame aftakeling die maanden duurde, schipperend tussen hoop en wanhoop, folteringen in barre omstandigheden, waanzinnige angsten die konden leiden tot het uiten van allerlaagste

menselijke gevoelens uit overlevingsdrang. De enige hoop op beterschap was de dood, ver van alle geliefden, zonder graf, op een anonieme, naamloze plaats...

Pour un aventurier, la mort n'est qu'un défi de plus.

Sans danger, il n'y a pas d'aventure.

Patrick Mullie

Zweden 1992:

Padjelanta National Park

Technische fiche

Padjelanta Trail - Noord Zweden

Afstand: 160 km

Aantal dagen: 10

Moelijkheidsgraad: middelmatig

Startpunt: Kvikkjokk

Eindpunt: Kvikkjokk

Bevoorrading onderweg: mogelijk in Staloluokta

Opmerking: veel muggen onderweg!

Het 'hoe en waarom' van gebeurtenissen, keuzes en beslissingen is achteraf moeilijk te achterhalen. Is de grote waarheid geen retrospectieve, subjectieve interpretatie van feiten? Ik heb geen uitleg waarom ik juist deze trektocht uitgekozen had als eerste kennismaking met het magische Hoge Noorden. Toeval zal een rol spelen, alsook ongetwijfeld een prijsfactor: deze tocht was vrij goedkoop in de reisbrochure, een niet onbelangrijk argument toentertijd. Ik was toen een weinig succesvolle medisch afgevaardigde, een beroep dat ik toen uitoefende uit financiële noodzaak. Misschien lokte de eindeloze toendra na dagen en weken door te brengen in muffe wachtzalen van artsen?

Mijn trektochterevaringen tot dan toe waren beperkt gebleven tot gebieden rond de Middellandse Zee, eveneens uit financiële overwegingen. Dergelijke trektochten waren gekenmerkt door warmte en gezelligheid, zeker wanneer men, na een lange wandeldag, kon uitblazen op een terras van een Frans restaurantje met een lekker lokaal wijntje. Al wie zich ooit waagde aan de *Monts et Garrigues du Verdon* weet wat gezelligheid betekent. 's Avonds rustig keuvelen voor de tent, liggend in de zon, genietend van een glas wijn; deze beginjaren hadden zeker hun charmes en zijn blijvende herinneringen uit een vroege oerperiode. We waren niet rijk, ons materiaal was lamentabel, we droomden van verre reizen.

In 1989 waren Bart en ik op weg naar de Verdon. We verbleven 's avonds in Dignes. Na een restaurantbezoek met vooral veel wijn, waren we eigenlijk te zot om de tent op te stellen. We sliepen in openlucht langs de Bléone, de rivier die doorheen Digne-les-Bains loopt, in de Franse Alpes-de-Haute-Provence. Na een half uur begon het te jeuken in de slaapzak: we lagen in mierennesten... We strompelden snel weg naar een hoger liggende weide, met een eenzame boom in het midden. Dan maar onder de boom slapen. 's Nachts werd ik regelmatig wakker, en zag de maan langzaam opschuiven.

We sliepen altijd zonder tent, het was pas jaren later dat we vernamen dat de streek bekend was voor de slangen!

Gezien dit een eerste ervaring was met avontuurlijk rondtrekken in Arctische gebieden, nam ik de wijze beslissing om via een geroutineerde trekkersorganisatie te gaan. De veiligheid van een avontuur hangt in grote mate af van de ervaring van de gids. De onze kwam, tot onze grote verbazing, ook voor de eerste maal in contact met de Arctische wildernis. Hij meldde ons dit pas halverwege de tocht, en zei dat hij zo gelukkig was dat hij dat nog kon meemaken. Het vertrouwen in hem, dat al Arctische temperaturen bereikt had, daalde verder tot een absoluut minimum. We hadden het wel enigszins kunnen vermoeden, omdat hij bij de eerste contacten in het station Brussel-Zuid zenuwachtiger was dan de ganse groep samen. We genoten toen nog van een blindelings vertrouwen in de chef, een typisch Vlaamse eigenschap, een zaligmakend gevoel dat leidde tot een boeddhistisch kalmte bij de groep. We volgden Hem blindelings naar Zweden...

Stockholm, Venetië van het Noorden, ligt op veertien eilanden door bruggen verbonden eilanden aan het Mälarmeer. Absolute topattracties zijn het wisselen van de wacht in de Oude Stad of Gamla Stan, alsook het beroemde Vasamuseum. Het museum ligt op het eiland Djurgården, en werd gebouwd eind jaren tachtig van de twintigste eeuw om het schip, de Vasa, een definitieve bestemming toe te dienen. Deze boot werd in de zeventiende eeuw gebouwd, en zonk onmiddellijk na lancering ten gevolge van foutieve berekeningen. De restauratiewerken duurden jaren, maar het resultaat moet gezien worden.

De zenuwachtigheid van de gids viel nadien te begrijpen: tien onervaren trekkers begeleiden in een wildernis is een uitdaging. Met een zekere naïviteit verwarden we zijn nervositeit met